Når livet kalder – Seniorers uformelle omsorgsforpligtelser og konsekvenserne for deres arbejdsudbud

Hovedresultater

Julian Christensen, Lasse Qvistgaard Andersen, Nicoline Josephine Bach, Eva Elvira Bundgaard-Raundal, Katrine Svendsen og Mette Verner

VIDENSCENTER FOR FASTHOLDELSE AF SENIORER PÅ ARBEJDSMARKEDET

Hovedresultater

Uformelle omsorgsforpligtelser spiller en væsentlig rolle i mange familiers hverdag. De kan opstå som følge af glædelige livsomstændigheder (som når en familieforøgelse skaber behov for børnepasning), uforudsete og uønskede situationer (som når nærtstående rammes af sygdom og får brug for støtte eller hjælp) eller naturlige, livsfasebestemte omstændigheder (som når aldersrelateret svækkelse gør det svært for ældre nærtstående at klare dagligdagens gøremål på egen hånd). Sandsynligheden for at have sådanne intergenerationelle uformelle omsorgsforpligtelser (i det følgende blot benævnt 'uformelle omsorgsforpligtelser') er særligt høj for seniorer i deres sene faser af arbejdslivet, idet mange her både har yngre og ældre familiemedlemmer, der har brug for støtte eller hjælp i hverdagen.

I denne rapport undersøger vi, hvordan uformelle omsorgsforpligtelser – defineret som tilstedeværelsen af omsorgsbehov blandt yngre og/eller ældre familiemedlemmer – hænger sammen med, om og i givet fald hvor meget seniorer i Danmark arbejder. Fokus er på de seniorer, der arbejder som lønmodtagere eller var lønmodtagere i deres seneste job. Derudover undersøger vi, om arbejdspladsforhold og tillid til kvalitet i velfærdsstaten gør en forskel i denne sammenhæng.

I undersøgelsen ser vi på tre konkrete former for uformelle omsorgsforpligtelser, nemlig tilstedeværelsen af:

- børnebørn i forskellige aldersgrupper
- helbredsrelaterede støttebehov i udeboende børns husstande
- støttebehov hos nulevende forældre og/eller svigerforældre.

Undersøgelsen tegner samlet set et nuanceret billede af, hvordan uformelle omsorgsforpligtelser hænger sammen med seniorernes arbejdsudbud i dagens Danmark. I det følgende præsenteres undersøgelsens hovedresultater.

Uformelle omsorgsforpligtelser er tidskrævende – særligt for kvinder

Undersøgelsens resultater viser, at forskellige former for uformelle omsorgsforpligtelser hænger forskelligt sammen med seniorernes tidsforbrug på at hjælpe til i deres yngre og ældre familiemedlemmers husstande.

Størst tidsforbrug på at hjælpe til i børns husstande, når der er børnebørn

Seniorer, der har udeboende børn, oplyser, at de i gennemsnit bruger 2,5 timer om ugen på at hjælpe til i børnenes husstande. Det kan fx være med pasning af børnebørn, hjælp med huslige og praktiske opgaver og lignende. Seniorernes tidsforbrug på hjælp til deres børns husstande varierer dog i høj grad, afhængigt af om der er børnebørn og/eller helbredsrelaterede støttebehov (fx som følge af sygdom, skade eller handicap) til stede i disse husstande. For eksempel bruger seniorer, der har børnebørn, i gennemsnit 2,6 timer mere om ugen på at hjælpe til i deres børns husstande, end seniorer, der har udeboende børn, men ingen børnebørn. Helbredsrelaterede støttebehov er i gennemsnit forbundet med et ekstra ugentligt tidsforbrug på 1,7 timer.

Især hjælp til støttekrævende (sviger)forældre

Seniorer, der har nulevende forældre og/eller svigerforældre, oplyser, at de i gennemsnit bruger halvanden time om ugen på at hjælpe til i disses husstande. Seniorer med *støttekrævende* (sviger)forældre bruger i gennemsnit 1,3 timer mere herpå end seniorer, hvis (sviger)forældre ikke er afhængige af støtte eller hjælp til at klare dagligdagen.

Kvinder bruger mere tid end mænd på uformelle omsorgsforpligtelser

Kvinder og mænd er generelt set ca. lige tilbøjelige til at være involveret i at hjælpe til i deres yngre og ældre familiemedlemmers husstande. De kvindelige seniorer bruger dog i gennemsnit mere tid på hjælpen end de mandlige seniorer. Det gælder særligt, når der er børnebørn og/eller helbredsrelaterede støttebehov til stede.

Ingen entydig sammenhæng mellem seniorernes arbejdsudbud og forekomsten af uformelle omsorgsforpligtelser

Som udgangspunkt var forventningen, at seniorer, der har uformelle omsorgsforpligtelser, ville være mindre tilbøjelige til at være i arbejde, og at de ville arbejde færre timer, hvis de var i arbejde. Resultaterne viser imidlertid ikke en entydig sammenhæng mellem tilstedeværelsen af uformelle omsorgsforpligtelser og et lavere arbejdsudbud blandt seniorerne. I stedet varierer sammenhængene, afhængigt af hvilke typer af omsorgsforpligtelser der er tale om, om der ses på kvinder eller mænd, og om der fokuseres på, hvorvidt seniorerne arbejder, eller hvor mange timer de i givet fald arbejder pr. uge.

Kvinders arbejdsudbud er lavere, jo flere børnebørn i alderen 6-10 år de har

Kvinder er mindre tilbøjelige til at være i arbejde, jo flere 6-10-årige børnebørn de har. Blandt kvinder, der ér i arbejde, er antallet af 6-10-årige børnebørn ligeledes forbundet med en lavere ugentlig arbejdstid. Disse sammenhænge findes ikke blandt mænd. Hverken kvindernes eller mændenes arbejdsudbud hænger sammen med antallet af børnebørn i alderen 0-5 år eller i alderen 11 år og derover.

Kvinder er mindre tilbøjelige til at arbejde, hvis der er helbredsrelaterede støttebehov i deres voksne børns husstande

Kvindelige seniorers sandsynlighed for at være i arbejde hænger ligeledes negativt sammen med tilstedeværelsen af helbredsrelaterede støttebehov i udeboende børns husstande. Sandsynligheden for, at kvinder er i arbejde, er således 2,7 procentpoint mindre, når sådanne støttebehov er til stede, mens en sådan sammenhæng ikke findes blandt mænd. Denne sammenhæng ses især, når støttebehovene vedrører seniorernes egne børn, og når støttebehovene skyldes psykiske/kognitive helbredsudfordringer eller uafklarede/ikke-diagnosticerede helbredsudfordringer.

Kun begrænset sammenhæng mellem seniorers arbejdsudbud og støttebehov i forældregenerationen

Undersøgelsen viser, at tilstedeværelsen af støttebehov hos forældre og/eller svigerforældre kun i meget begrænset grad hænger sammen med arbejdsudbuddet blandt undersøgelsens seniorer. I det eneste tilfælde, hvor der findes en sammenhæng, er den mod forventning positiv. For kvinder, der er i arbejde, findes der således en positiv sammenhæng mellem at have en støttekrævende *far* og antallet af ugentlige arbejdstimer.

Forhold på arbejdspladsen gør ikke en nævneværdig forskel

Det er også undersøgt, om sammenhængen mellem tilstedeværelsen af uformelle omsorgsforpligtelser og seniorernes ugentlige arbejdstid varierer afhængigt af forhold på arbejdspladsen. Fokus er her på seniorernes oplevede adgang til fleksibilitet (i arbejdstid og arbejdssted) samt organisatorisk støtte og opbakning (fra kollegaer og nærmeste leder). Som udgangspunkt var forventningen, at sådanne arbejdsforhold ville kunne bidrage til at fastholde et højt arbejdsudbud trods tilstedeværelse af uformelle omsorgsforpligtelser.

Der er kun et enkelt eksempel på, at de undersøgte sammenhænge varierer med forhold på arbejdspladsen. For kvinder, men ikke mænd, er sammenhængen mellem antallet af børnebørn på 11 år og derover og den ugentlige arbejdstid mod forventning mere *negativ*, jo større fleksibilitet der er i arbejdet. En mulig forklaring på dette kan være, at fleksibilitet i arbejdet ikke alene gør det lettere at fastholde arbejdstiden trods omsorgsforpligtelser, men også kan give bedre mulighed for at skrue ned for arbejdet for at prioritere tid til familien.

Tillid til kvalitet i velfærdsstaten gør heller ikke en nævneværdig forskel

Det er også undersøgt, om sammenhængene mellem tilstedeværelsen af uformelle omsorgsforpligtelser og seniorernes arbejdsudbud varierer afhængigt af seniorernes tillid til, at velfærdsstaten stiller velfungerende formelle omsorgstilbud (dagtilbud og tilbud om ældrepleje) til rådighed. Som udgangspunkt var forventningen, at højere tillid er forbundet med en mindre negativ sammenhæng mellem omsorgsforpligtelser og arbejdsudbud.

Der findes i enkelte tilfælde indikationer på, at seniorernes tillid til kvaliteten af velfærdsstatens formelle omsorgstilbud *kan* have betydning for sammenhængene mellem uformelle omsorgsforpligtelser og arbejdsudbud. Resultaterne viser imidlertid ikke et entydigt mønster.

Der er endvidere testet for kausale effekter af information om kvaliteten af velfærdsstatens tilbud på seniorernes tillid samt på deres arbejdsudbudsønsker (ønsket tilbagetrækningsalder eller ønsket arbejdstid). Resultaterne viser, at information om kvalitet *rykker* ved seniorernes tillid uden dog at have en umiddelbar effekt på seniorernes arbejdsudbudsønsker.

Fakta om undersøgelsen

Rapportens undersøgelse er baseret på en kombination af spørgeskema- og registerdata vedrørende ca. 25.000 respondenter, der blev rekrutteret blandt en tilfældig stikprøve af alle, der pr. 1. maj 2025 var mellem 55 og 69 år gamle, havde bopæl i Danmark og havde et dansk CPR-nummer.

Samlet set giver analyserne altså ikke grundlag for at konkludere, at højere tillid til kvaliteten af velfærdsstatens formelle omsorgstilbud generelt bidrager til at fastholde seniorernes arbejdsudbud, når der opstår omsorgsbehov i familien.

Hovedresultater: Når livet kalder – Seniorers uformelle omsorgsforpligtelser og konsekvenserne for deres arbejdsudbud
VIVE/2026
HR_303171

VIDENSCENTER FOR FASTHOLDELSE
AF SENIORER PÅ ARBEJDSMARKEDET

VIVE